

steeds meer gezondheidsproblemen. Gelukkig genoot hij goede zorg van de familie bij wie hij vele jaren op kamers in Rotterdam woonde – in die tijd waren er immers nog nauwelijks huizen voor eenpersoonshuishoudens – en bij wie hij veel meer huisvriend dan commensaal was. In een nummer van *Zeeuws Tijdschrift* uit 1956 is een liefdevol artikel over hem te vinden van de hand van De K(ok). Het geeft een treffend portret met alle humor, zelfspot en gevoel voor gekke situaties – heel Walchers ook, denk ik – van de toen 72-jarige Koos van Elsäcker. Foto's van de familie Van Elsäcker en veel bijzonderheden zijn te vinden in de beide boeken van K. Faase over Westkapelle. Met de dood van Koos van Elsäcker in 1964 ging een begaafd man heen die zeer

velen mooie uren bezorgd heeft. Hij was trouw in zijn vriendschap en degenen die hem hebben gekend, zullen hem zich blijven herinneren.

Misschien heeft het Polderhuis straks een klein plekje voor Koos van Elsäcker, een Westkappels kunstenaar.

M.J. Daamen-van Houte

Geraadpleegde bronnen:

- *Encyclopedie van Zeeland, deel 1* (1982).
- *Zeeuws Tijdschrift* jrg. 6 (1956), nr. 2, p. 31-34.
- K. Faase, 'Dorp aan de Zeedijk', Vlissingen 1984, p. 198 e.v.
- K. Faase, 'Tussen dijk en toren', Vlissingen 1989, p. 263 e.v.

De laatste der mohikanen

Tot het eind van de negentiende eeuw liepen alle bewoners van het platteland van Walcheren in klederdracht. Nou ja, alle bewoners is misschien te veel gezegd. De gezinnen van de dominee, de dokter en de onderwijzer maakten hierop een uitzondering. Nog voordat de twintigste eeuw aanbrak legden al enkele mannen het boerenkostuum af. In de loop van die eeuw droegen steeds minder mannen dit kostuum.

In een serie artikelen in de *Provinciale Zeeuwsche Middelburgsche Courant* van 1, 3 en 7 juni 1932 werd aandacht besteed aan de teruggang van de Walcherse kle-

derdracht. In een van die artikelen stond dat er tijdens het ringrijden op het Abdijplein in de maand augustus veel deelnemers waren die een boerenpak moesten huren. De belangrijkste oorzaak van het verdwijnen van de boerendracht was volgens de krant dat over het algemeen iemand in boerendracht voor een minder ontwikkeld persoon werd aangezien en ook als zodanig werd behandeld.

Boerenkostuum

Boerenkleermaker J. de Kuijper uit Nieuwen Sint Joosland stak in die artikelenserie

uit 1932 de hand in eigen boezem. Hij was van mening dat niet alle boerenkleermakers evengoede kleermakers waren. Er waren erbij die veel te veel aan de oude traditie vasthielden en te weinig met hun tijd meegingen. Een man met een net passend boerenpak ging volgens hem niet zomaar over op een burgerpak. Negen van de tien keer sloeg hij een gek figuur in een confectiepakje.

De Kuijper ergerde zich aan mannen die hun boerenhoofddekseel verruilden voor een fietspet. Hij gaf toe dat het boerenhoofddekseel in vergelijking met een fietspet duur was. Dat kwam omdat het hoofddekseel alleen voor de boerendracht van de mannen in Zeeland werd gemaakt. Voor zo'n hoed betaalde men vroeger *f* 14,- en "vandaag de dag" – het was immers crisis – moest men er nog altijd *f* 8,50 voor neerleggen, aldus De Kuijper. Een goedkopere fietspet was het begin van de verandering in de boerendracht voor mannen. Ook de stof van het boerenkostuum, laken¹ en pilo², en de zwarte boerenknopen werden speciaal voor het Zeeuwse kostuum gemaakt en waren daardoor in verhouding duur. Kleermaker De Kuijper wees zijn Walcherse collega's erop dat, wanneer ze te veel geld voor een boerenkostuum vroegen, ze hun eigen glazen ingooiden. Het dragen van het boerenkostuum had volgens hem een voordeel boven dat van een confectiepak: winkeliers die confectiepakken verkochten, gaven geen service, zoals boerenkleermakers dat wél deden. Wanneer iets niet goed zat, waren boerenkleermakers bereid hieraan iets te doen. De Kuijper eindigde zijn betoog met: "Mischien kan deze publicatie van invloed zijn om in deze toestand eenigszins verbetering te brengen."

Achteraf kunnen we zeggen dat De Kuijpers hartenkreet niet heeft geholpen.

Enquêtes

In 1925 hield de Commissie voor de Zeeuwse Folklore een enquête op lagere scholen op Zuid-Beveland en Walcheren. Er werd nagegaan hoeveel kinderen nog klederdracht droegen. Wat deze commissie had gedaan, herhaalde de in Serooskerke geboren Johan de Mey in 1937 op de lagere scholen op Walcheren. Hij publiceerde de uitslag van zijn onderzoek in 1938 in *De Wandelaar*.

Onderstaande tabel geeft van beide enquêtes de percentages weer van schooljongens die nog in klederdracht droegen.

	1925	1937
Aagtekerke	65	20,6
Arnemuiden ³	51,7	25,1
Biggekerke	60	9,6
Domburg	2,5	0
Grijpskerke	47,7	7,3
Koudekerke	25	7,9
Meliskerke	78	19,4
Nieuw- en Sint Joosland	0	0
Oostkapelle	50	7,1
Oost- en West-Souburg	2,5	0
Ritthem	12,5	0
Serooskerke	18	2,9
Sint Laurens	5,5	0
Veere	2,5	0
Vrouwenpolder	21,9	0
Westkapelle	82,8	53,3
Zoutelande	51	30,1

Uit de tabel is duidelijk op te maken dat het dragen van het boerenkostuum van de mannen een aflopende zaak is. Ik vermoed dat het punt is bereikt waarop de laatste man in boerendracht is overleden.

Pieter Verhage

Wie kende niet Pieter Verhage? Hij werd boer Piet genoemd en was vanwege zijn dracht een markant persoon. Zijn jeugd bracht hij door in zijn geboortedorp Meliskerke, later ging hij in Sint Laurens wonen, waar hij een gezin stichtte. Toen hij met pensioen was, zat hij in de zomer vaak op

Pieter Verhage was de laatste man op Walcheren in streekdracht. Hij overleed in oktober 2003.

een tuinbankje voor zijn huis aan de Noordweg en op donderdag was hij op zijn gele klompen vaak op de Markt in Middelburg te vinden. Zelfs tijdens de warme zomer van 2003 sloeg hij de Middelburgse markttag niet over. Men kon hem ook uitschilderen bij het ringrijden in Middelburg, Gapinge, Serooskerke, Veere en Vrouwenpolder. En zondags was hij een bezienswaardigheid wanneer hij in de Oostkerk in Middelburg de kerkdienst bijwoonde.

In 2000 deed hij mee aan het project 'Honderd Zeeuwse Portretten'. Honderd Zeeuwen werden in beeld gebracht. De interviews en foto's werden gebundeld tot een boek. Het portret van Pieter Verhage prijkte op de omslag van dit boek.

Hoeveel foto's zullen er niet van hem zijn gemaakt? Hij was ongetwijfeld een van de meest fotogenieke personen van Walcheren. De laatste jaren van zijn leven bracht hij door in het zorgcentrum Jacob Roggeveen in Middelburg. Op 14 oktober 2003 overleed Pieter Verhage op 93-jarige leeftijd. Boer Piet, de laatste der mohikanen!

En dan komt onwillekeurig de vraag op hoe lang het nog zal duren tot de laatste vrouw in de Walcherse dracht komt te overlijden. In de winter van 1987/88 maakte L. Minderhoud uit Westkapelle een telling. Hij telde voor Walcheren én de Noord-oostpolder 1.005 vrouwen in klederdracht. Hoeveel zullen er nu nog zijn? Misschien wordt het weer eens tijd voor een telling!

Frans van den Driest

Noten

1. Laken, wollen stof met viltig oppervlak.
2. Pilo, grove stof, half linnen, half katoen.

3. *Arnemuiden had geen boeren- maar een visserskostuum.*

Geraadpleegde bronnen:

– Joh. de Mey, 'Er dreigt gevaar voor Walcheren's schoonheid', in *De Wete*, juli 1989.

– L. Minderhoud, 'De Walcherse vrouwen-dracht', in *De Wete*, januari 1989.

– *Encyclopedie van Zeeland, deel II*, 1982.

– *De Provinciale Zeeuwsche Middelburgsche Courant*, 1, 3 en 7 juni 1932.

Streekdracht in getallen

De laatste vrouwen in streekdracht op Walcheren geteld

Op de eerste redactievergadering voor deze *Wete* las ik het artikel 'De laatste der mohikanen' van Frans van den Driest, dat u hiervoor hebt kunnen lezen. Aan het einde van dit interessante stuk rees bij mij en de andere redactieleden natuurlijk ook

de vraag hoeveel vrouwen er tegenwoordig op Walcheren de streekdracht trouw zijn gebleven. De laatste zin van Frans' artikel, "Misschien wordt het weer eens tijd voor een telling!", heb ik dan meteen maar ter harte genomen.

De laatste man in Westkappelse dracht, Jakobus Westerbeke, opent onder het toezien van 23 boerinnen de Wasschappelse Dag in mei 2001. (Foto J. Marinissen)